

Doc. PhDr. Michael Viktořík, Ph.D. (*1979)

Přednáší na katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci dějiny 19. století. Odborně se zaměřuje na různá témata z hospodářských, sociálních a vojenských dějin 19. a 20. století (například dějiny podnikání a podnikatelstva, činnost a fungování obecní samosprávy, každodennost pevnostních a posádkových měst). Dlouhodobě se věnuje také regionálním dějinám.

Prof. PhDr. Jiří Fiala, CSc. (*1944)

Emeritní profesor katedry bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vědecky se orientuje na dějiny české literatury 18. a 19. století, folkloristiku, regionální dějiny a historii olomouckého vysokého učení. V roce 2012 mu byla udělena Cena města Olomouce za rok 2011 v oblasti literatury a v roce 2022 Cena Olomouckého kraje za celoživotní přínos v oblasti kultury.

Úvodem

Olomoucké vysoké učení oslavilo v roce 2023 již 450 let od svého založení. Bohatá historie olomoucké univerzity byla v minulosti zachycena v několika publikacích i v desítkách časopiseckých studií. Zvláštního zájmu se mezi badateli těšily a dodnes těší především dějiny jezuitské univerzity (1573–1773) a dějiny Univerzity Palackého v Olomouci (od roku 1946). Historie poválečného vysokého školství nejen v Olomouci byla v různých statích a publikacích rozkrývána v posledních dvaceti letech především ředitelem univerzitního archivu Pavlem Urbáškem, a to hlavně na stránkách *Žurnálu UP. Co se týče „staré univerzity“*, nejnovějším přírůstkem k univerzitní historiografii je dvousvazková edice *Matricula olomoucké univerzity / Matricula der Olmützer Universität (1636–1637) 1652–1729*. Monumentální dílo, vydané v roce 2023, bylo zpracováno historičkou a germanistkou Libuší Spáčilovou a jejím manželem, archivářem a historikem Vladimírem Spáčillem.

Ve srovnání s výše uvedenými etapami je v odborné literatuře skromněji zachycen vývoj olomouckého vysokého učení v 19. století. V zásadě lze konstatovat, že základní výkladové schéma k dějinám C. k. Františkovy univerzity (1827–1860) bylo vytvořeno již ve 40. letech 20. století historikem a archivářem Václavem Nešporem (1883–1973). Jeho pojetí výkladu v monografii *Dějiny univerzity olomoucké* z roku 1947 se poté stalo východiskem pro všechny další publikační výstupy, které se snažily přehledově pokrýt dějiny olomoucké univerzity. Studií, jež by svým pojetím rozšiřovaly či prohlubovaly Nešporův výklad, máme dodnes poskrovnu. Příčiny je třeba hledat hlavně v rozsahu dochovaných archivních materiálů i v samé jejich typologii.

Čtenáři se nyní dostává do rukou publikace, jejíž ambicí je pohlédnout na dějiny C. k. Františkovy univerzity prizmatem širšího spektra archivních pramenů. Kromě studia písemností v tuzemských archivech byla vůbec poprvé provedena rešerše pramenné základny k dějinám olomoucké univerzity v 19. století také v Rakouském státním archivu ve Vídni (Österreichisches Staatsarchiv). Jejím cílem bylo vyhledat a analyzovat některé klíčové dokumenty zmiňované ve starší literatuře, a to zejména k dekadě, kdy byla univerzita postupně rušena. Dále si autoři přítomné publikace předsevzali zasadit vývoj olomouckého vysokého učení do širšího kontextu reorganizací vysokého školství (zejména na konci 40. let 19. století) a v neposlední řadě věnovat pozornost neutuchajícím snahám o obnovení univerzity v Olomouci, potažmo na Moravě, a to až do zániku habsburské monarchie.

Publikace o C. k. Františkově univerzitě v Olomouci se liší od svých předchůdkyň také v tom, že podává souhrnnou analýzu dosavadní dějepisné práce k dějinám olomouckého vysokého učení v 19. století a současně nabízí ucelený soubor biogramů členů jeho pedagogického sboru. Tento soubor odráží dlouholetý badatelský zájem Jiřího Fialy a svým rozsahem je v kontextu jiných střeoevropských univerzit unikátní.

Iniciátorem, koordinátorem a konzultantem publikace *C. k. Františkova univerzita v Olomouci (1827–1860)* byl vedoucí Archivu Univerzity Palackého v Olomouci Pavel Urbášek. Autoři přítomné publikace považují za svou milou povinnost poděkovat jejím recenzentům – Ivaně Čornejové a Jindřichu Charouzovi, jejichž historická akribie podstatně přispěla k výsledné podobě této knihy.

OPUS ARCHITECTONICUM
JOS. PH. II. AUST. IMP.
MDCCXXXVIII.

OPUS ARCHITECTONICUM
JOS. PH. II. AUST. IMP.
MDCCXXXVIII.

22
244

Informational plaque

C. k. univerzita v Olomouci v letech 1778—1860

Michael Viktořík

C. k. státní univerzita v Olomouci (1778–1782), C. k. lyceum v Olomouci (1782–1827) a C. k. Františkova univerzita v Olomouci (1827–1860) v dějepisné práci

1 Základní informace k životu a dílu Christiana d'Elvert viz *Christian Ritter d'Elvert. Gedenkblätter zu seinem 90. Geburtstage*. Brno 1893; dále: Malíř, Jiří a kol.: *Biografický slovník poslanců moravského zemského sněmu v letech 1861–1918*. Brno 2012, s. 163–166.

2 D'Elvert, Christian: *Geschichte der Studien-, Schul- u. Erziehungs-Anstalten in Mähren und Oesterr. Schlesien, insbesondere der olmützer Universität, in den neueren Zeiten*. Brünn: [s.n.], 1858 (Gedruckt bei R. Rohrer's Erben). XLVIII, 492 s. (Schriften der historisch statistischen Sektion der k. k. m. s. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde; sv. 10). Františkově univerzitě se v tomto díle věnuje především na stranách 381–421. Ze starších prací k dějinám univerzity, jež byly sepsány ještě v časech Rakouska-Uherska, zmiňme ještě alespoň publikaci Josefa Bartochy: *Čeština na bývalé univerzitě a stavovské akademii v Olomouci: účinek obou ústavů na obrození naše v Olomouci a na Moravě*. Olomouc 1905.

3 Život a dílo tohoto badatele byly několikrát připomenuty především na stránkách časopisů *Kdy-kde-co v Olomouci*, *Zpravodaj Vlastivědné společnosti muzejní, Střední Morava* či *Ročenky Státního okresního archivu v Olomouci*, a to při příležitosti jeho různých životních jubileí.

4 Nešpor, Václav: *Dějiny univerzity olomoucké*. Olomouc 1947.

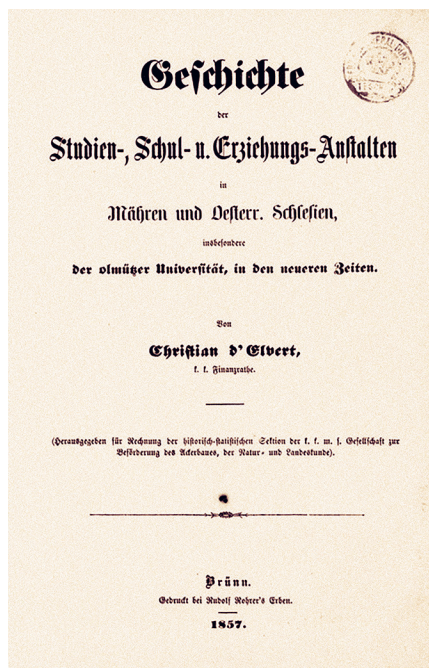
5 Tamtéž, s. 7. Z drobných spisů k dějinám univerzity jmenujme alespoň *Kurze Geschichte der Olmützer Universität und des Ursprungs der mährischen Gymnasien* od univerzitního knihovníka Františka Xavera Johanna Richtera (Olomouc 1841) a práci olomouckého profesora chirurgie a oftalmologie Franze Groha: *Chronik der Franzens-Universität in Olmütz. Moravia 1877/8*, s. 328–333; 399–405, 605–609 (knížně Olomouc 1878).

6 Pro počátky olomouckých škol Tovaryšstva Ježíšova je významná obsáhlá pramenná edice Bohuslava Navrátila *Jeziuité olomoučtí za protireformace: akty a listiny z let 1558–1619, I., 1558–1590*, Brno 1916.

V současnosti má zájemce o historii olomoucké univerzity k dispozici několik publikací a řadu časopiseckých studií, které byly sepsány od poloviny 19. století až do současnosti. Zúžíme-li historiografickou sondu do dějin olomouckého vysokého učení čistě na období vymezené na jedné straně osvícenskou reformní aktivitou Josefa II. a na straně druhé obdobím končícího neoabsolutismu, dojdeme k závěru, že všechny publikační výstupy nabízejí obsahově obdobné výkladové schéma, navíc zhruba stejného rozsahu.

Prvním, kdo se začal intenzivněji zabývat dějinami olomoucké univerzity, nebyl nikdo jiný než Christian d'Elvert – významná osobnost moravských dějin, politik (zemský a říšský poslanec), vysoký úředník, starosta města Brna a v neposlední řadě také vědec.¹ V roce 1858 byly publikovány rozsáhlé pasáže k více než třem staletím v dějinách olomouckého učení v jeho díle *Geschichte der Studien-, Schul- u. Erziehungs-Anstalten in Mähren und Oesterr. Schlesien, insbesondere der olmützer Universität, in den neueren Zeiten*.² Zcela zásadní publikací, jež je dodnes citována, je však až dílo olomouckého pedagoga, historika a archiváře Václava Nešpora³ *Dějiny univerzity olomoucké*.⁴ V úvodu své knihy, která byla vydána u příležitosti slavnostního otevření Univerzity Palackého v roce 1947, Nešpor rekapituluje dosavadní produkci k dějinám univerzity. Starší publikované spisy považoval za zastaralé, povrchní a nepřesné. Kriticky se vymezoval i vůči výše uvedenému dílu Christiana d'Elvert, jež sice přinášelo celou řadu informací, na druhou stranu bylo ale značně nepřehledné a v Nešporových očích také nespolehlivé.⁵ Nešporovi tedy nezbývalo nic jiného než zpracovat dějiny olomoucké univerzity ex fontibus.⁶ Přestože ve své práci skromně uvádí, že potenciál pramenné základny nebyl zcela využit, z odstupu téměř 75 let nezbývá než konstatovat,

že výsledky jeho tehdejšího bádání byly dodnes překonány spíše jen sporadicky. Václav Nešpor totiž kvalitně vytěžil a zpracoval pramenovou základnu, která se ukázala pro novější období v dějinách univerzity mnohem užší, než by se dalo očekávat. Tato skutečnost značně limitovala a dodnes limituje i další potenciální badatele se zájmem především o dějiny olomoucké univerzity v 19. století.

1 ▲ Titulní list obsáhlého díla Christiana d'Elvert o dějinách olomoucké univerzity. D'Elvert, Christian: *Geschichte der Studien-, Schul- u. Erziehungs-Anstalten in Mähren und Oesterr. Schlesien, insbesondere der olmützer Universität, in den neueren Zeiten*. Brünn 1858 (Gedruckt bei R. Rohrer's Erben). XLVIII, 492 s. (Schriften der historisch statistischen Sektion der k. k. m. s. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde; sv. 10).

2 ▲ Franz Groh, autor *Chronik der Franzens-Universität in Olmütz* z roku 1878. Státní okresní archiv Olomouc, Sběrka litografií a fotografií, 507_M8-34_inv0037_sgl-042_SOKAOI.

7 Podrobné informace o osudech univerzitního archivu a využitelnosti jeho částí (zejména pro dějiny starší univerzity) byly sepsány v roce 1962 Milošem Kouřilem, a sice v úvodu *Inventáře k fondu Univerzita Olomouc (1576) 1640–1950*.

Základním zdrojem informací pro dějiny lycea a Františkovy univerzity je fond *Univerzita Olomouc*, jenž se v současnosti nachází v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě.⁷ Těžiště tohoto fondu představují dokumenty úřední provenience, resp. úřední knihy a akta, které byly původně součástí spisoven rektorátu, studijní komise či jednotlivých fakult. Jedná se tedy hlavně o spisový materiál spojený s administrativním chodem vysokého učení, písemnosti o přednášejících a rigorózních řízeních, studijní agendu, statistické přehledy a různorodé, zejména personální soupisy.

3 ▶ Václav Nešpor (1883–1973).

Státní okresní archiv Olomouc, Sbíрка litografií a fotografií, 507_M8-34_inv2415_sgXXVIII-001b_SOKAOI.

8 Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Univerzita Olomouc (1576) 1640–1950, inv. č. 64, kniha 16, *Annales der restaurirten K. k. Franzens-Universität zu Olmütz*. Historický exkurz do období před obnovením C. k. Františkovy univerzity byl ve stručnosti sepsán zpětně, a to rektorem Engelbertem Eligiem Richterem v roce 1832. Zápisy k dějinám C. k. Františkovy univerzity pak pokrývají pouze roky 1826–1832 a velmi podrobně období 1855–1860.

9 Přehled fondů a sbírek, které je možné použít ke studiu dějin olomoucké univerzity, byl publikován v *Průvodci po Státním archivu v Brně* (Brno 1954). Z této publikace, ale i z textů historiků uváděných v této kapitole jednoznačně vyplývá, že v brněnském archivu se nacházejí především písemnosti ke starším dějinám univerzity (např. v rámci Fondové skupiny E – Fond Jezuité Olomouc 1544–1573, tzv. Cerroniho sbírky, či v rámci Fondové skupiny B – B3 Gubernium). Viz též Radimský, Jiří: *Jezuité v Olomouci 1567–1773. Inventář*. Brno 1952.

10 Například soupisy všech činovníků a vyučujících na lyceu a C. k. Františkově univerzitě jsou uloženy ve Vědecké knihovně v Olomouci (*Personalstand des k. k. Lyceums zu Olmütz... 1815–1827; Personalstand der k. k. Franzens-Universität zu Olmütz... 1828, 1829–1846, 1855*).

11 Uhrová-Vávrová, O.: *Listář olomoucké univerzity 1566–1946*. Publikace byla vydána v rámci řady Průvodce dějinami Olomouce. Olomouc 1947, s. 9.

12 Österreichisches Staatsarchiv Wien, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Studien-Hofkommission, 1792–1847, kart. 275–280 a 373; dále tamtéž, Ministerium für Kultus und Unterricht, Allgemeine Reihe, kart. 1197–1199.

Využitelnost těchto materiálů k syntetizujícímu pohledu na dějiny lycea a Františkovy univerzity je malá. Ve fondu se však nacházejí i prameny (například *Kronika C. k. Františkovy univerzity*⁸), které mají přesahy nad rámec čistě úředních či normativních dokumentů. Tyto zdroje však byly z velké části již využity v publikacích, které jsou uvedeny v tomto stručném historiografickém přehledu. Obdobně je tomu i u archiválií, jež jsou dnes uloženy v Moravském zemském archivu v Brně.⁹ Dodejme ještě, že některé tištěné materiály k dějinám olomoucké univerzity v 19. století se vyskytují i v jiných institucích, než jsou archivy.¹⁰

U příležitosti slavnostního otevření Univerzity Palackého 21. února 1947 byl vydán také *Listář olomoucké univerzity 1566–1946*. V této užitečné publikaci bylo otištěno 25 nejdůležitějších listin „majících základní význam pro olomouckou univerzitu“.¹¹ Pro období Františkovy univerzity jsou nejdůležitější dokumenty oznamující císařovo rozhodnutí o povýšení lycea na univerzitu (1827), rušení filozofické a právnické fakulty (1851 a 1855), výnos ministerstva kultu a vyučování, jímž se osamostatněné teologické fakultě dává promoční právo (1857), a nakonec oznámení o zrušení olomoucké univerzity v roce 1860. Není bez zajímavosti, že téměř u všech těchto listin bylo v poznámce uvedeno, že ministerské výnosy byly ztraceny a že listinný materiál, který informuje o těchto klíčových milnících v dějinách univerzity, pochází z provenience nižšího správního orgánu, tj. gubernia a později Moravského místodržitelství v Brně. V rámci přípravy předkládané monografie bylo snahou tyto původní ministerské výnosy dohledat, a sice v rozsáhlých fondech dvou vídeňských centrálních institucí – dvorské studijní komise a ministerstva kultu a vyučování. Písemnosti vzešlé z činnosti těchto orgánů se nacházejí v Rakouském státním archivu ve Vídni, kde doposud nebyl realizován žádný výzkum dějin olomoucké univerzity.¹² Jak vyplývá ze studia pomůcek (tzv. indexů) k oběma výše uvedeným fondům, mezi univerzitními a centrálními vídeňskými úřady probíhala po desetiletí intenzivní komunikace, čemuž odpovídalo i množství vyprodukovaných písemností. Z důvodů rozsáhlé skartace se ale do dnešních dnů dochovala pouze jejich část, jež je uložena pro období od roku 1792 až do zániku univerzity v deseti kartonech. V nich převažuje především materiál obdobné povahy jako ve výše zmíněných tuzemských archivech. Naštěstí zde ale najdeme i několik zajímavých dokumentů, které umožňují posunout naše dosavadní poznatky o dějinách olomoucké univerzity v 19. století, „ztracené“ císařské a ministerské výnosy nevyjímaje.

V 50. letech 20. století byl výklad k dějinám Františkovy univerzity rozšířen především Miloslavem Traplem, který v té době působil na katedře historie Vysoké školy pedagogické (původně Pedagogická fakulta Univerzity Palackého). Trapl se ve třech sborníkových studiích, které vycházejí především ze studia dobového tisku a písemných pramenů z univerzitního archivu, zaměřil na revoluční roky 1848–1849 a nabídl

13 Trapl, Miloslav: Olomoucká univerzita v prvním (vzestupném) období revoluce 1848. In: *Sborník VŠP v Olomouci, Historie IV – 1957*, s. 5–54. – Týž: Olomoucká univerzita v době počínajícího odlivu revoluce od června do konce října 1848. II. část. In: *Sborník VŠP v Olomouci, Historie V. – 1958*, s. 5–31. – Týž: Olomoucká univerzita v období nástupu reakce (listopad 1848 – konec roku 1849). In: *Acta UP – Historica 2*. Praha 1961, s. 5–54.

14 Kristen, Zdeněk: Studium historie na vysokém učení v Olomouci do roku 1855. In: *Sborník VŠP v Olomouci, Historie III. – 1956*, s. 5–40.

15 Tamtéž, s. 39.

16 Zimprich, Richard: *Die Professoren der k. k. Franzensuniversität zu Olmütz (1828–1855)*. Steinheim am Main 1962. – Týž: *Zur Geschichte des k. k. Lyzeums in Olmütz. (Professoren und Angestellte.)* Steinheim am Main 1965. Týž: *Olmütz als deutsche Hochschulstadt in Mähren*. Esslingen am Neckar 1974.

17 Navrátil, Jan a kol.: *Kapitoly z dějin olomoucké univerzity 1573–1973*. Ostrava 1973. Na kapitole věnované staré univerzitě se podíleli například Jan Bistřícký, Miloslav Pospíchal, Jindřich Schulz, Jiřina Holinková, Jaroslav Horejšek, Stanislav Sedláček, Miloslav a Miloš Traplovi, bohemista Eduard Petrů či lékař Eduard Wondrák.

18 *Z dějin olomoucké univerzity*. Připravil kolektiv pracovníků katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého. Knihovnička Stráže lidu. Olomouc 1973.

19 Tamtéž, s. 22. Zde je k dispozici i podrobné zdůvodnění kritiky názorů Richarda Zimpricha.

podrobný vhled do univerzitního prostředí v tomto přelomovém a turbulentním období.¹³ Fundovanou stať koncipovanou jako nástin studia historie na vysokém učení v Olomouci do roku 1855 publikoval v roce 1956 Zdeněk Kristen, působící na téže katedře.¹⁴ Dospěl zde mj. ke zjištění, že „s výjimkou Josefa Leonarda Knolla, který působil v Olomouci plných 22 let (nakonec však přešel i on do Prahy a odtud do Vídně), se profesori obecných dějin na vysokém učení olomouckém rychle měnili; přitom šlo namnoze o profesory mladé, stojící většinou na samém počátku dráhy vysokoškolského učitele, pro něž Olomouc byla tedy vlastně jen přechodnou stanicí anebo přímo odrazovým můstkem k další kariéře. A s tím opět souvisí, proč – a to zase s výjimkou jediného Knolla – žádný z nich, i když šlo o osobnosti po vědecké stránce nesporně výraznější, jako byl Adolf Ficker a snad i K. J. Vietz, nezůstavil po sobě v Olomouci trvalejší stopu, natož snad přímo školu.“¹⁵

V následující dekádě najdeme jen velmi málo nových studií zabývajících se dějinami olomoucké univerzity v dlouhém 19. století. Výjimku představují například práce publicisty a vlastivědného badatele Richarda Zimpricha publikované v 60. a 70. letech v Německé spolkové republice.¹⁶

Zvýšený zájem o dějiny olomouckého vysokého učení vzrostl až na počátku 70. let, což souviselo s blížícím se čtyřstým výročím založení univerzity v Olomouci. K této příležitosti bylo publikováno v roce 1973 několik odborných i popularizačních studií. Za připomenutí stojí především obsáhlá kolektivní monografie *Kapitoly z dějin olomoucké univerzity 1573–1973*.¹⁷ Autory textů k dějinám staré univerzity i Univerzity Palackého byli především pracovníci místní katedry historie, kteří současně připravili pro širokou veřejnost cyklus novinových statí nazvaný *Z dějin olomoucké univerzity*.¹⁸

Kolektivní monografie z roku 1973 nabídla jiné pojetí výkladu k dějinám staré univerzity, než tomu bylo u Václava Nešpora. Úvodní kapitola nazvaná *Přehled dějin staré univerzity* je v podstatě sumarizací nejdůležitějších milníků v dějinách olomouckého vysokého učení od 16. až do konce 19. století. Kapitola vychází z dosavadní dějepisné práce, vůči níž se na některých místech také vymezuje. Nejostřeji se autoři ohradili proti interpretaci některých historických procesů spojených s univerzitou a národním hnutím na Moravě v 19. století, a sice v pracích výše uvedeného Richarda Zimpricha. Jeho názory dokonce označili za „typický výraz revanšismu v historiografii“.¹⁹ Na historický úvod pak navázaly dějiny jednotlivých vědních oborů, které vytvářely nejen těžiště kapitoly věnované staré univerzitě, ale i pomyslné pojítko s druhou obsáhlou částí publikace, jež byla zaměřena na dějiny Univerzity Palackého. Dodejme ještě, že kolektivní monografie čtenáři nabízela rovněž přehled logického zázemí olomouckého vysokého učení a obsáhlé soupisy univerzitních učitelů za dlouhé období let 1566 až 1972.

20 Navrátil, J. a kol.: *40 let univerzity Palackého*. Olomouc 1986.

21 Šantavý, František – Hošek, Emil: *Organizace, pečeti a insignie olomoucké univerzity v letech 1573/1973*. Olomouc 1980.

22 Revize se dočkalo rané, nicméně přetrvávající datování vzniku dvou pozdně renesančních žezel olomouckého vysokého učení – žezla rektora a žezla děkana filozofické fakulty, posunuté do let 1587 a 1589–1598 (třebaže již Václav Nešpor upozorňoval na skutečnost, že roku 1587 rektorského „žezla ještě nebylo“, viz *Dějiny univerzity olomoucké*, Olomouc 1947, s. 28). Štěpán, Jan: Olomoucký zlatník David, autor žezla filozofické fakulty olomoucké univerzity. In: *Ročenka Státního okresního archivu v Olomouci*. Olomouc, Státní okresní archiv v Olomouci 10 (29), (2001 [vyd. 2002]), s. 135–143.

23 Kreisinger Komňacká, Háta a kol.: *Symboly moudrosti. Třináct žezel olomoucké univerzity. – Symbols of Wisdom. Thirteen Maces of the University of Olomouc. 1573–2023*. Olomouc 2023.

24 O tom, že bylo téma olomouckého vysokého učení v 18. a v 19. století „uspokojivě“ zpracováno, svědčí i malý zájem věnovat se této problematice ze strany studentů historie. Jednou z mála diplomových prací, která se dotýkala mimo jiné také olomoucké univerzity v dlouhém 19. století, byla práce Jany Břendové-Jařábkové *Snahy o obnovení moravské univerzity v 90. letech 19. století* (Olomouc, FF UP 1972).

Také v 80. letech byla vydána výroční publikace k obnovení olomoucké univerzity,²⁰ ta však neměla ambici jakkoliv rozšiřovat dosavadní výklad ke starším dějinám univerzity uvedený v knize z roku 1973. Stejně jako celá řada propagačních tiskovin vydávaných v této dekádě i tato publikace poskytovala směrem ke starším dějinám univerzity jen základní kompilační historický exkurz. Jejím hlavním úkolem bylo navázat na kolektivní monografii z roku 1973 a poskytnout čtenáři informaci o vývoji univerzity od počátku 70. let až do poloviny následujícího desetiletí. Dodnes využitelnou a svým způsobem unikátní práci, která se vymykala dosavadní produkci k dějinám olomouckého učení a která spadala svým vydáním do této dekády, byla publikace Františka Šantavého a Emila Hoška nazvaná *Organizace, pečeti a insignie olomoucké univerzity v letech 1573/1973*.²¹ Jak vyplývá z názvu, kniha vydaná k příležitosti 35. výročí obnovení univerzity byla věnována především předmětům, bez nichž by žádná univerzita nemohla existovat. Originální výklad k typářům, žezlům, řetězům či praporům byl vhodně zasazen do kontextu vývoje a fungování olomoucké univerzity. Velmi cenná je rovněž snaha autorů o objasnění významu a fungování nejdůležitějších univerzitních orgánů a institucí, které byly v předešlých pracích zpravidla zmíněny jen ve stručnosti.²² Na tuto publikaci navázal a její informace upřesnil katalog výstavy instalované v roce 2023 u příležitosti 450. výročí založení vysokého učení v Olomouci.²³ Katalog přinesl kvalitní fotografické snímky jak původních insignií staré olomoucké univerzity, pořízené *in situ* na Univerzitě v Innsbrucku, tak snímky insignií novodobých, přičemž poskytl stručné informace o jejich vzniku a současném uplatnění při akademických ceremoniích.

Pokusíme-li se tedy o dílčí bilanci dějepisné práce k dějinám olomouckého vysokého učení v 18. a v 19. století, můžeme konstatovat, že do roku 1989 vznikla dvě zásadní díla – Nešporovo a kolektivní monografie z roku 1973. Obě monografie vycházely z dostupné pramenné základny a v duchu trendů v tehdejší dějepisné práci se soustředily především na faktografii, popis proměny univerzitní struktury a vnitřní organizace a v neposlední řadě na popis změn v rámci různých studijních oborů. Zejména Nešporova publikace nabídla natolik hutný a v mnoha ohledech vyčerpávající výklad k fungování státní univerzity, lycea a později Františkovy univerzity, že se všichni Nešporovi nástupci spokojili s citací či parafrází jeho textů, popřípadě s dílčím rozšířením jím nastaveného výkladového schématu.²⁴ V této linii, přestože se autoři kapitol k dějinám univerzity v 18. a v 19. století pokusili studovat širší portfolio pramenů a kriticky pracovat s dosavadní literaturou, pokračuje i tato publikace.

Nastíněný trend v historiografii olomoucké univerzity se výrazně nezměnil ani v 90. letech.

S oslavami 50. výročí vzniku Univerzity Palackého, jež po listopadu 1989 existovala již sedmý rok v demokratické společnosti, byla spjata kolektivní

25 Hrabová, Libuše: Dědictví staré univerzity. In: Pospíchal, M. a kol.: *Padesát let – Z dějin obnovené univerzity*. Olomouc, Vydavatelství Univerzity Palackého 1996, s. 15–28. – Libuše Hrabová, narozená 2. října 1928 v Ostravě, specializující se na evropské dějiny raného středověku, byla v letech posrpnové „normalizace“ zbavena působení na katedře historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého a do roku 1983, kdy odešla do důchodu, byla zaměstnána ve Státní vědecké knihovně v Olomouci (nyní Vědecké knihovně v Olomouci). V roce 1990 se vrátila na Filozofickou fakultu Univerzity Palackého, na níž působila i jako emeritní profesorka. Zemřela v Hranicích 17. listopadu 2023.

26 Stanislava Kovářová (1956–2023), dlouholetá ředitelka olomoucké pobočky Zemského archivu v Opavě, přispěla k poznání dějin Františkovy univerzity nejen studií *Postavení a tituly profesorů na olomouckém lyceu (1782–1827) (Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, 1992, č. 268, s. 34–45)*, ale i článkem *Ke 190. výročí povýšení olomouckého vysokého učení na univerzitu (Střední Morava, 2017, č. 43, s. 76–81)*.

27 Burešová, Jana: *Snahy o znovuzřízení univerzity v Olomouci na přelomu 19. a 20. století*. In: *Historická Olomouc XI, Sborník příspěvků*. Olomouc 1998, s. 153–160; Pumprly, Václav: *Snahy o zřízení české univerzity na Moravě*. In: *Tamtéž*, s. 145–152.

28 Daněk, Karel: *Reichův návrh na obnovení olomoucké univerzity z roku 1864*. *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci, 1967, č. 132, s. 8–11*; Jordán, František: *První pokusy o obnovení zrušené univerzity v Olomouci na Moravě*. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity. Řada historická, 29, 1980, s. 143–151*; například *Die Errichtung oder eigentlich Rekreierung der mährischen Landesuniversität. Die neue Zeit, 14. 4. 1861, s. 3*.

29 Nejnověji k této problematice: Gawrecká, Marie: *Kam s ní? Snahy o zřízení nové německé univerzity v předlitavské části habsburské monarchie v poslanecké sněmovně Říšské rady v letech 1872–1875*. *Slezský sborník: čtvrtletník pro vědy o společnosti, 2019, 117(1), s. 23–41*; Surman, Jan: *Universities in Imperial Austria, 1848–1918. A Social History of a Multilingual Space*. Purdue University Press, 2019; Fasora, Lukáš – Pečínková, Anna – Stoklásková, Zdeňka: *Akademická věž ze slonoviny. Státní financování a autonomie vysokých škol 1849–1939*. Brno 2022, s. 30–31.

30 Fiala, Jiří a kol.: *Univerzita v Olomouci (1573–2009)*. Olomouc 2009. O čtyři roky později pak byla vydána doplněná a upravená verze pod názvem Fiala, Jiří a kol.: *Univerzita v Olomouci (1573–2013)*. Olomouc 2013.

31 Především v *Žurnálu Univerzity Palackého v Olomouci* (elektronicky dostupný na www.zurnal.upol.cz).

32 Fiala Jiří a kol.: *Univerzita v Olomouci 1573–2023*. Olomouc 2023.

33 Franta, Tomáš: *Od jezuitů k dnesku*. Výpravná kniha mapuje 450 let historie univerzity v Olomouci ve třech jazycích. *Žurnál Online*, zpravodajství z univerzity [online], dostupné z: www.zurnal.upol.cz/nc/zprava/clanek/od-jezuitu-k-dnesku-vypravna-kniha-mapuje-450-let-historie-univerzity-v-olomouci-ve-trech-jazycich/, vyhledáno 26. 1. 2024.

publikace *Padesát let – Z dějin obnovené univerzity*. O základních meznících historie staré univerzity v Olomouci, tedy i C. k. lycea a C. k. Františkovy univerzity, zde pojednala v koncizní studii Libuše Hrabová.²⁵

K dějinám olomouckého vysokého učení v této době přibýly jen dílčí časopisecké studie, z nichž ovšem některé rozvíjely i určitá dílčí témata spojená s olomouckou univerzitou v dlouhém 19. století. Za zmínku stojí článek Stanislavy Kovářové²⁶ věnovaný profesorům olomouckého lycea a především pak studie Jany Burešové a Václava Pumprly,²⁷ kteří se zaměřili na období, kdy v Olomouci existovala už jen teologická fakulta a kdy se stále intenzivněji otevírala otázka obnovení olomouckého učení, popřípadě zřízení další české či německé univerzity na Moravě. V dějepisné práci se s touto otázkou setkáváme již v předcházejících desetiletích, například v práci Antona Schuberta, v článku Karla Daňka či Františka Jordána, ve zmíněné diplomové práci Jany Břendové-Jařábkové nebo na stránkách místního tisku.²⁸ Studie Jany Burešové a Václava Pumprly však nabídly sumarizující pohled na celou problematiku a dodnes jsou citovány v pracích, které se zabývají otázkou obnovení univerzity či založení další takové instituce na Moravě, a sice v kontextu eskalujícího národnostního konfliktu v druhé polovině 19. století.²⁹

Nejnovější zpracování starších dějin univerzity je v posledních dvou dekáдах neodlučitelně spojeno se jménem jednoho ze spoluautorů této monografie – s Jiřím Fialou, emeritním profesorem dějin české literatury na katedře bohemistiky FF UP v Olomouci. V kolektivních monografiích *Univerzita v Olomouci (1573–2009)* a *Univerzita v Olomouci (1573–2013)*³⁰ nabídl inovovaný pohled na olomoucké učení v letech 1573 až 1860. Svou strukturou i obsahem jeho kapitoly věnované státní univerzitě, lyceu a Františkově univerzitě sice vycházely ze starší literatury (zejména z publikace Václava Nešpora), oproti dosavadní historické práci však byly některé skutečnosti doplněny, korigovány a také zasazeny do širšího historického kontextu. Kromě bohaté obrazové přílohy jsou Fialovy kapitoly obohaceny i důrazem na lidský prvek, resp. medailonky vybraných univerzitních činovníků. Fiala se dlouhodobě zabývá osudy a dílem univerzitních funkcionářů i významných univerzitních pedagogů a vědců, přičemž výsledky svého bádání kontinuálně publikuje zejména na stránkách univerzitních periodik.³¹ Z uvedených monografií pak vycházela dosud poslední syntetizující práce k dějinám olomouckého vysokého učení *Univerzita v Olomouci 1573–2023*. Tato kolektivní monografie (kapitoly o historii univerzity a barokní Olomouce zpracovali Jiří Fiala, Leoš Mlčák, Tomáš Parma a Pavel Urbášek) byla vydána ve třech jazykových mutacích (česky, anglicky a německy) u příležitosti 450. výročí vzniku této vysoké školy.³² Jedná se v podstatě o doplněné vydání výše uvedených publikací, které čtenáři nabízí pozměněnou vizuální podobu knihy i její celkovou koncepci: „*Obsah publikace byl rozšířen o přehledné a čtenářsky vděčné infografiky a časovou osu, která propojuje historii univerzity s významnými dějinnými událostmi doma i ve světě.*“³³